

Szentirmay Zsófia¹

Halálbüntetés: szükséges rossz, vagy idejétmúlt és embertelen jogintézmény?

Ezen tanulmány célja bemutatni a halálbüntetés ellen, illetve amellett szóló érveket. Ez a téma ugyanis megosztja az embereket, jogi és etikai problémákat vet fel, illetve a halálbüntetés szabályozása a világ országai körében nagyon eltérő. Noha feltételezhetően a legtöbben egyértelműen és azonnal állást tudnánk foglalni a kérdésben, azonban véleményem szerint a kérdés jóval árnyaltabb. Ahogyan az emberi élettel kapcsolatos hasonlóan népszerű vita-témák, mint az abortusz és az eutanázia, úgy a halálbüntetés vonatkozásában is számtalan érv sorakoztatható fel mindkét oldalon, melyek megvizsgálása elengedhetetlen a véleményalkotás előtt.

1. Történeti áttekintés

A halálbüntetés létjogosultságát, illetve szükségességét mindig az adott történelmi időszakban, illetve az adott társadalmi viszonyok között kell megállapítani. A halálbüntetést elsőként *Hammurapi* törvényei² említik. Ez a büntetési nem egyrészt a talio-elvből³ volt levezethető ekkor, másrészt az emberi életnek alapvetően kisebb jelentősége volt a korai halálozás miatt. Csak a felvilágosodás időszakában jött létre a halálbüntetés megszüntetését célzó, abolícionista mozgalom, a legnagyobb hatása *Cesare Beccaria* „Büntett és büntetés” című művének volt. Ennek eredményeképpen a 19. századra a halálbüntetés kivételes büntetéssé vált.

Hazánkban először *Szemere Bertalan* javasolta a halálbüntetés helyett az életfogytiglani szabadságvesztést. Úgy fogalmazott, hogy „A kivégzés mint példa fölötte ártalmas, mert a népet szoktatja a vér’ tekintetéhez.”, továbbá míg a halálbüntetés „megöli a bűnöst s bünt egyszerre”, addig a javító fogság „a bűnt kiírja; a bűnöst megtartja.”⁴ Látható tehát, hogy Szemere a korszellemet meghaladva felismerte a halálbüntetés brutalizációs hatását a társadalomra, emellett az elkövető elszeparálását, mint a társadalom védelmének alternatív módját ajánlotta. A kodifikációt illetően a Csemegi-kódex⁵ a király személye elleni felségsértés és a gyilkosság büntetése szűkítette ennek a büntetési nemnek az alkalmazását. Ezt követően azonban az első világháborútól kezdődően egészen 1961 -ig bővült azoknak az eseteknek a száma, amelyben a halálbüntetés volt alkalmazandó. Az 1961. évi Btk. miniszteri indoklása szerint azonban már „*A szocialista büntetőjog perspektivikusan elvi okokból a halálbüntetés ellen száll síkra.*” Az 1971. évi 28. sz. tvr. pedig már szűkítette alkalmazási körét. Az 1978. évi Btk. a halálbüntetést már csak mint vagylagos és kivételes jellegű büntetési nemet szabályozta. Az 1970-es évektől már csak átlagosan évi három halálbüntetést szabtak ki. 1988 júliusában hajtották végre az utolsó kivégzést.⁶ A 23/1990. (X: 31.) AB határozat nyilvánította alkotmányellenessé hazánkban a halálbüntetést.⁷

¹ Joghallgató, Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.

² *Hammurabi törvényei*. Ford.: KMOSKÓ MIHÁLY, Erdélyi Múzeum Egyesület Jog- és Társadalomtudományi Szakosztály, Kolozsvár, 1911. 54. p.

³ A talio az azonos mérvű megtorlás joga és az ennek alapján alkalmazott bíraskodás (NAGY FERENC: *Anyagi büntetőjog általános rész I.* Iurisperitus Bt., Szeged, 2014. 29. p.)

⁴ SZEMERE BERTALAN: *A büntetésről s különösbbe a halálbüntetésről*, Magyar Királyi Egyetem, Buda, 1841, 151-163. p.

⁵ A Csemegi-kódex, vagyis az 1878. évi V. törvénycikk, az első kodifikált magyar büntető törvénykönyv (NAGY FERENC: *Anyagi büntetőjog általános rész I.* Iurisperitus Bt., Szeged, 2014. 56. p.)

⁶ NAGY FERENC: *Anyagi büntetőjog általános rész II.* Iurisperitus Bt., Szeged, 2014. 181-184. p.

⁷ 23/1990. (X. 31.) AB határozat, ABH 1990, 88.

2. A világ országainak viszonyulása a halálbüntetés kérdéséhez

A halálbüntetés alkalmazása szempontjából négy csoportra lehet osztani a világ országait. Az első csoportba tartoznak azok az országok, amelyek jogilag szabályozzák a halálbüntetést

RECORDED EXECUTIONS IN 2019		
China 1,000s	Pakistan 14+	Belarus 2+
Iran 251+	Somalia 12+	Bangladesh 2
Saudi Arabia 184	South Sudan 11+	Botswana 1
Iraq 100+	Yemen 7	Sudan 1
Egypt 32+	Singapore 4	North Korea +
USA 22	Bahrain 3	Syria +
	Japan 3	Viet Nam +

SEQ ábra * ARABIC 1. ábra: A világlegtöbb halálbüntetést végrehajtó országának listája (Forrás: Amnesty International global report. Death sentences and executions 2019, 52. p.)

és alkalmazzák is azt a gyakorlatban. Az 1. ábrán látható az *Amnesty International* által 2019-ban végzett kimutatás alapján készült lista. A legtöbb halálbüntetést végrehajtó országok élén Kína, Irán, Szaúd-Arábia, Irak és Egyiptom szerepel. Az ábrán feltüntetettek kivül többek közt ide sorolható még Thaiföld, Katar, Jamaica, Jordánia, Kuvait, Libanon, Kuba, a Kongói Demokratikus Köztársaság is.

A második csoportba azok az országok sorolhatóak, amelyek a halálbüntetést csak különleges esetekben, legfőképp katonai bűncselekmények elkövetőivel szemben alkalmazzák. Ide sorolható Brazília, Burkina Faso, Chile, El Salvador, Guatemala, Izrael, Kazahsztán és Peru.

A harmadik csoportot azok az országok alkotják, amelyek, noha fenntartják a halálbüntetés intézményét, azonban abolícionista tekintetűek abból az okból kifolyólag, hogy legalább egy évtizede nem hajtottak végre halálbüntetést senkin sem. Ebbe a csoportba tartozik többek között Algéria, Kenya, Laosz, a Maldív-Szigetek, Marokkó, Oroszország, Dél-Korea és Sri Lanka.

A teljes abolíciót követő országok közé sorolható az európai országok többsége, valamint számos Európán kívüli ország is, így Argentína, Bolívia, Kanada, Kolumbia, Mexikó, Panama, Dél-Afrika és Venezuela is.

A 2. ábra szemlélteti, hogy az egyes csoportokba pontosan hány ország tartozik. 2014-ben a világ országainak még kétharmada az első, halálbüntetést aktívan alkalmazó csoportba tartozott.⁸ Megállapítható, egyrészt, hogy a világ országainak 72 százaléka már vagy törvényi szinten, vagy csak a gyakorlatban, de elutasítja a halálbüntetést, másrészt, hogy a kérdésben 2014 és 2019. december 31-e közt hatalmas fejlődés figyelhető meg, a halálbüntetést alkalmazó és az azt elutasító országok számának az aránya felcserélődött. A halálbüntetést jelenleg is alkalmazó országok listáját megvizsgálva továbbá megfigyelhető az is, hogy a fejlett demokráciák közül egyedül az Amerikai Egyesült Államok és Japán alkalmazza a halálbüntetést, ez utóbbi csak elenyésző számú esetben. Az államok közül 24 alkalmazza ezt a büntetési nemet, 23 utasítja el, és három állam moratóriumot vezetett be az alkalmazásával kapcsolatban.⁹ Az egyes államok halálbüntetéshez való viszonyulását a 3. ábra mutatja be. Piros színűek a halálbüntetést támogató, kékek az azt elutasító, és lila színűek a moratóriumot bevezetett államok. A retencionista országok túlnyomó többségéről elmondható, hogy az emberi jogok védelme nem áll olyan fejlettségi szinten, mint az abolícionista országokban. Az emberi jogok védelme és a halálbüntetés alkalmazása közötti összefüggés a magyar történelmi

⁸ NAGY 2014, 184. p.

⁹ *ProCon.org: States with the Death Penalty, Death Penalty Bans, and Death Penalty Moratoriums* <https://deathpenalty.procon.org/states-with-the-death-penalty-and-states-with-death-penalty-bans/>

More than two thirds of the countries in the world have now abolished the death penalty in law or practice. As of 31 December 2019 the numbers were as follows:

Abolitionist for all crimes: 106
 Abolitionist for ordinary crimes only: 8
 Abolitionist in practice: 28
 Total abolitionist in law or practice: 142
 Retentionist: 56

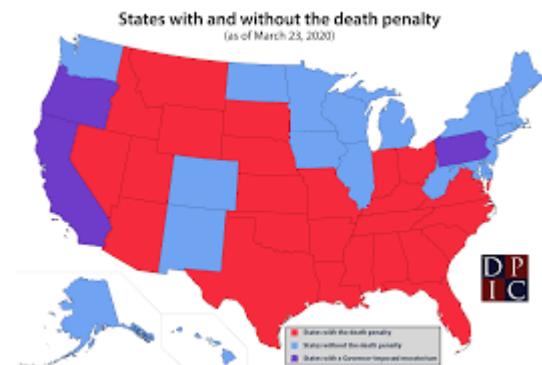
fejlődés kapcsán is megállapítható, ugyanis csak a gulyáskommunizmus időszakában kezdődött el a halálbüntetés eltörléséhez vezető, az alkalmazási körét egyre szűkítő tendencia.

SEQ ábra * ARABIC 2. ábra: Az abolícionista és a retencionista országok aránya (Forrás: Amnesty International global report. Death sentences and

3. Érvek és ellenérvek a halálbüntetéssel kapcsolatban

3. 1. Justizmord

Az abolícionista legfontosabb érve a *Justizmord*, vagyis a halálbüntetés visszafordíthatatlansága tévedés esetén. Mivel a bíróságok is emberekből állnak, így a tévedés lehetősége mindig fennáll. Noha a szabadságvesztés esetében is felmerül a téves ítélet lehetősége, azonban, ha később kiderül az elítélt ártatlansága, még visszanyerheti szabadságát, még hogyha a börtönben eltöltött éveit nem is. A retencionisták ezt az érvet azzal igyekeznek megcáfolni, hogy a modern bizonyítási eszközök mellett már nem merülhet fel téves ítélet.¹⁰ Erre azonban számos ellenpélda létezik mind nemzetközi, mind pedig hazai viszonylatban. Magyarországon a 2002-ben történt eset is ilyen, amikor *Kaiser Edét* a nyolc halálos áldozattal járó móri bankrablásért, a sajtóban ismertebb nevén móri mészárlásért, tévesen életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték.¹¹ Ha az akkori igazságszolgáltatási rendszerben még létezett volna halálbüntetés, lehetséges, hogy őt is arra ítélték volna. Az Amerikai Egyesült Államok területén az 1992-ben alakult *Innocence Project* 20 halálra ítélt életét mentette három évtized alatt,¹² ami alátámasztja a tévedések előfordulását még a modern technológia mellett is. A bírói tévedés lehetősége mellett figyelembe kell venni az Egyesült Államok esetében az esküdtek megtévesztését vagy manipulálását, az informátorok rosszhiszemű alkalmazását, illetve azt a tényt is, hogy sok esetben a védelem a vád képviselőihez képest sokkal kevésbé alkalmas a feladata ellátására. Az elmúlt 20 évben *Washington* államban kivégzettek ügyvédek egyötödét például kizárták vagy felfüggesztették a kamarából. Az állam nem hajlandó ugyanis hatékony ügyvédek biztosítani a halálbüntetéssel összefüggő ügyekhez, az ilyenek ugyanis költséges képviselőt igényelnek.¹³

SEQ ábra * ARABIC 3. ábra: Az egyes államok viszonyulása a halálbüntetéshez (Forrás: Death Penalty Information Center. Colorado Becomes 22nd State to Abolish Death Penalty)

¹⁰ TÓTH J. ZOLTÁN: Halálbüntetés: pro és kontra. Jogelméleti Szemle 2003/2.szám. <http://jesz.ajk.elte.hu/toth14.html>

¹¹ JANECSKÓ KATA: Kaiser Ede: Nem változtatok nevet, változtasson a világ! 2021. <https://telex.hu/belfold/2021/02/08/kaiser-edo-nem-valtoztatok-nevet-valtoztasson-a-vilag>

¹² Innocence Project, Sedley Alley: The search for the truth after execution, 2019. <https://innocenceproject.org/sedley-alley/>

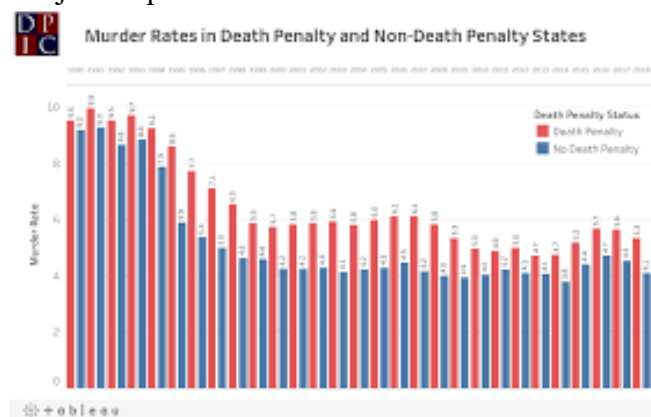
¹³L.Olsen, Seattle Post-Intelligencer, Aug. 6-8, 2001 In: RICHARD C. DIETER: Blind Justice i. m. 15. o

Egyes szélsőséges retencionista álláspontok szerint az államnak kötelessége vállalni azt a kockázatot, hogy ártatlan embereket végez ki annak érdekében, hogy így biztosítsa esetlegesen a halálbüntetés hiányából adódó áldozatok biztonságát.¹⁴ Véleményem szerint ez a kockázat egyáltalán nem vállalható, és a potenciális áldozatok védelme megvalósulna az elkövető elszigetelésével is, vagyis az életfogytig tartó szabadságvesztéssel is el lehetne érni ezt a célt.

3.2. Visszatartó erő

A retencionisták legfontosabb érve a halálbüntetés visszatartó ereje a további bűncselekmények elkövetésétől. Ahogyan Horváth Tibor is írja, „[...] a bűnözés egészére sohasem az egyes büntetésnek van vagy lehet ilyen elrettentő, visszatartó hatása, hanem mindenekelőtt a közrend és jogvédő apparátusok működésének, nem is beszélve a népesség erkölcsi, kulturális színvonaláról, a jogkövető magatartást kiváltó társadalmi mechanizmusok működéséről.”¹⁵ Ebből a gondolatból az következik, hogy a halálbüntetés a visszatartás helyett csupán a társadalom részéről a felelősség teljes áthárítása lenne az elkövetőre. A bűnözésben ugyanis a társadalom szerepe is elengedhetetlen, ha a közrendben vagy a közérlemben zavar keletkezik, az az egyes egyének jogkövetését befolyásolja. Így helyesebb lenne egy-egy olyan eset kapcsán, amikor felmerül a halálbüntetés bevezetésének vagy visszaállításának a kérdése, először megvizsgálni azt a társadalmi diszfunkciót, ami kiváltotta az adott bűncselekményt és először ennek az orvoslására törekedni. Louis P. Pojman megfogalmazásában mi, így a cselekedeteink is a sorsunk és különösképpen a környezetünk termékei vagyunk.¹⁶

Mindemellett nem lehet figyelmen kívül hagyni azokat a statisztikai kimutatásokat sem, amelyek azt bizonyítják, hogy az Egyesült Államokban halálbüntetést alkalmazó államokban nem alacsonyabb a gyilkosságok száma, mint azokban, ahol nem alkalmazzák azt. Ezt támasztja alá a 4. ábra is, amelyen kék szín jelöli a halálbüntetést nem alkalmazó országok emberölési rátáját és piros a halálbüntetést alkalmazókéét. A kimutatás ráadásul 28 évet ölel fel, így

SEQ ábra * ARABIC 4. ábra: Emberölési ráta a halálbüntetést alkalmazó, és az azt nem alkalmazó államokban 1990. és 2018. közt (Forrás: Death Penalty Information Center. Murder Rate of Death Penalty States Compared to Non-Death Penalty States)

elmondható, hogy valóban megcáfolja a halálbüntetés elrettentő hatását.

A visszatartó hatás szintén nem állapítható meg az erős felindulásban elkövetett, illetve az ittas- vagy bódult állapotban elkövetett bűncselekmények esetén. Ők ugyanis nem számolnak tettük lehetséges következményeivel. A halálbüntetés azokat sem retenti el továbbá az élet elleni bűncselekményektől, akik biztosak abban, hogy nem fogják elkapni őket. Ide sorolhatóak továbbá az öngyilkos merénylők és az elmebetegek is.¹⁷ Albert Camus szerint „a megfélemlítő erő csak a félénkekre hat, azokra, akik nem hajlanak a bűncselekményre”.¹⁸ Ez

¹⁴ MAJOR MELINDA: Halálbüntetés pro és contra; Rubicon 1996/6. szám 26. p.

¹⁵ HORVÁTH TIBOR: *A halálbüntetés abolíciója Magyarországon*. In: Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica, (41) 1-40. pp. 231-245. (1992)

¹⁶ POJMAN, LOUIS P./REIMAN, JEFFREY: *The Death Penalty: For and Against*. Rowman & Littlefield Publishers, Inc. Lanham, 1998. 24. p.

¹⁷ TÓTH 2003

¹⁸ CAMUS, ALBERT: Gondolatok a halálbüntetésről. In: *A halálbüntetésről*. Medvetánc Füzetek, Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1990, 24. p

azt jelenti, hogy a halálbüntetés csak azokat rettentí el a halálbüntetéssel fenyegetett bűncselekmény elkövetésétől, akik egyébként sem akarták azt elkövetni, tehát a tényleges elkövetőket nem. Az abolícionista szerint amellet, hogy a halálbüntetés nem csökkenti, de bizonyos esetekben még növelheti is az elkövetett gyilkosságok számát. Például a halálbüntetéstől tartó elkövető megöli a szemtanúkat

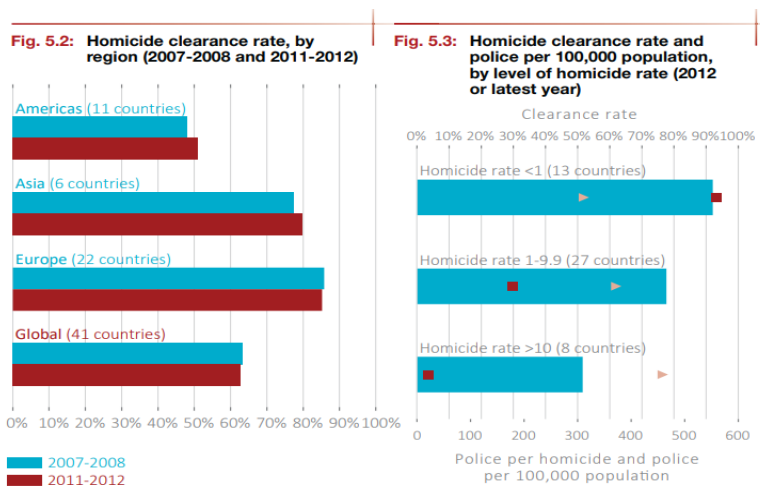
A retencionisták azonban a fenti statisztikákat és eredményeket egyrészt azzal magyarázzák, hogy a kimutatásokat halálbüntetést ellenző szervezetek készítették, még hozzá olyanra, hogy a saját érveiket támasszák alá velük. Másrészt nézetük szerint nem lehet tudni, hogy azokban az államokban, amelyekben eltörölték a halálbüntetést, nem lenne-e még kisebb a gyilkosságok száma, ha ez a legsúlyosabb büntetési nem is érvényben marad.¹⁹ *Pálinkás György* szerint semmilyen büntetésnek sem lenne továbbá visszatartó ereje, ha még a halálbüntetésnek sem.²⁰ Véleményem szerint *Pálinkás* ezen érvelése azért nem helytálló, mivel a büntetések speciális, illetve generális prevenciót szolgáló mivolta minden jogrendszer alapköve, a halálbüntetés esetében azonban a büntetés épp annak túlzó mértéke miatt már nem képes a hozzá fűzött reményeknek megfelelő hatás kiváltására. Így tehát amit életfogytig tartó szabadságvesztéssel nem lehet elérni, azt halálbüntetéssel sem.

Az abolícionista egy további, gyakran hivatkozott, *Cesare Beccaria*-tól származó érve, hogy a *“A bűnözésnek legerősebb fékje nem a büntetések kegyetlensége, hanem azok elmaradhatatlansága ... Egy mérsékeltebb, de biztos büntetés mindig nagyobb hatást fog kelteni, mint egy másik, félelmetesebb büntetéstől való rettegés, amelyhez a büntetlenség reménye társul.”*²¹ *Beccaria* szerint tehát hiába társul súlyosabb büntetési tétel egy adott bűncselekményhez, ha annak felderítettségi aránya elenyésző, igazi visszatartó ereje a lebukás elkerülhetetlenségének van. Meglátásom szerint a racionális gondolkodás is ezt diktálja, ugyanis, ha egyes bűncselekményeknek 90 százalék köztudottan a felderítettségi aránya, már egy 10 évig tartó szabadságvesztés is kellő elrettentő erővel szolgálhat. Az emberölések felderítettségi arányát régiókra lebontva az 5. ábra bal oldala szemlélteti. Látható, hogy az európai régióban a legmagasabb az emberölések felderítettségi aránya, ezzel szemben az amerikai régió vizsgált 11 országában a legalacsonyabb. Ezeket az adatokat kell összevetnünk az emberölések népességarányos számával, amit a 6. ábra mutat be. Kék színnel vannak jelölve az ábrán az emberölések számai 100,000 főre lebontva. Megállapítható, hogy toronymagasan az amerikai régió vizsgált 14 országában a legnagyobb ezeknek a száma. Ha ezt az adatot párhuzamba állítjuk azzal, hogy Észak-, Közép-, és Dél-Amerika 33 országából 12 alkalmazza a halálbüntetést, míg Európa 44 országából csupán Fehéroroszország, egyértelműen levonható az a következtetés, hogy a halálbüntetésnek nincs visszatartó ereje, a nagyobb felderítettségi aránynak azonban annál inkább.

¹⁹ TÓTH 2003

²⁰ PÁLINKÁS GYÖRGY: Requiem egy jogintézményért. In: *Belügyi Szemle*, 2001, 6. szám, 70. p

²¹ BECCARIA, CESARE: *Büntett és büntetés*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967, 99. p.

*SEQ ábra * ARABIC 5. ábra:* Az emberölések felderítettségi rátája régióként; a felderítettségi ráta és rendőrségi arány 100,000 lakosra leosztva, az emberölési rátához viszonyítva (Forrás: United Nations Office on Drugs and Crime. Global study on homicide 2013. 94. p.)

3.3. A társadalom igazságérzetének szolgálata vagy bosszú?

A büntetések célját tovább vizsgálva a halálbüntetés társadalmat megnyugtató szerepéről is említést kell tenni. A retencionisták szerint célja az igazságos megtorlás, vagyis a „szemet szemért, fogat fogért elv” megvalósítása. Eszerint tehát csak a halálbüntetés arányos az emberölés bűncselekményével, csak ez tudja megnyugtani a társadalom igazságérzetét.²² Véleményem szerint azonban ez a társadalmi megnyugvás csupán pillanatnyi lenne, ugyanis a bűnözéshez vezető társadalmi problémákat nem orvosolja a halálbüntetés, azok továbbra is ki fogják termelni a gyilkosokat, akiket pedig nem fog elrettenteni a halálbüntetés. Emellett az áldozatokat sem hozza vissza az elkövető halála, egyedül a rajta való bosszúállást szolgálná a kivégzése. Ez pedig felveti a kérdést, hogy a kivégzés nem tenné-e ugyanúgy gyilkossá a társadalmat. Erre azonban ellenpéldaként lehetne említeni a személyi szabadság megsértését, amelyet, ha az állam végez a társadalom védelme és az elkövető megbüntetésére érdekében, senkiben sem merül fel, hogy párhuzamba állítsa ezt a személyi szabadság megsértésével, mint az egyének által elkövetett bűncselekménnyel. További példa lehet az állam és a magánszemélyek cselekedeteinek megkülönböztetésére a házkutatás, amikor magánlakásértésről lenne szó, ha nem az állam, illetve annak szervei hajtják azt végre. Nézetem szerint azonban az állam büntetőhatalmának határa az élet elvételénél húzódik meg. Ezen az állásponton alapul a halálbüntetés alkotmányellenességéről szóló 23/1990. (X. 31.) AB határozat indoklásából gyakran idézett alaptétel is, mely szerint „Az emberi élet és az emberi méltóság elválaszthatatlan egységet alkot és minden mást megelőző legnagyobb érték. Az emberi élethez és méltósághoz való jog ugyancsak egységet alkotó olyan oszthatatlan és korlátozhatatlan alapjog, amely számos egyéb alapjognak forrása és feltétele. Az emberi élethez és méltósághoz mint abszolút értékhez való jog korlátot jelent az állam büntetőhatalmával szemben.”²³

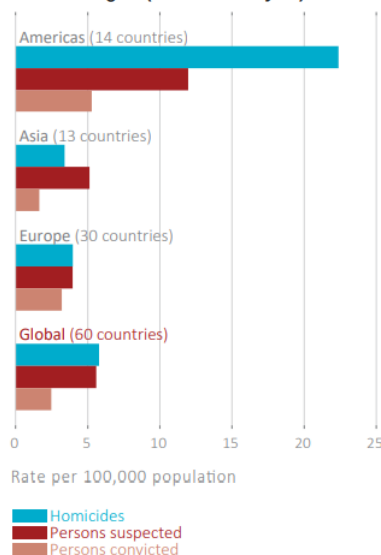
²²TÓTH 2003

²³ 23/1990. (X. 31.) AB határozat, ABH 1990, 88.

3.4. A társadalom védelmének lehetséges alternatívái

Rendkívül fontos célja a büntetésnek ezen felül a társadalom védelme is, amelyet *Tóth J. Zoltán* szerint háromféleképpen lehet elérni. Ezek az elkövető reszocializációja a társadalomba, a jogi nevelése (vagyis a szankció elkerülése végett a jövőben tartózkodni fog az újabb bűncselekmények elkövetésétől, még hogyha tettét nem is bánja), illetve az ártalmatlanná tétele.

Fig. 5.4: Homicides, persons suspected and persons convicted of homicide per 100,000 population, by region (2011 or latest year)

SEQ ábra * ARABIC 6. ábra: Az emberölések, az emberölések gyanúsítottjainak és az emberölésért elítélt személyek száma 100,000 lakosra leosztva, régióként (Forrás: United Nations Office on Drugs and Crime. Global study on homicide 2013. 95. p.)

kegyelem nem elfogadható felülvizsgálati mód, az elítélt számára az Emberi Jogok Európai Egyezménye alapján biztosítani kell a szabadulás reményét, enélkül a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés embertelen büntetési nemnek minősül. A jogalkotó ekkor vezette be a kötelező kegyelmi eljárást, amely keretében az elítélt hozzájárulásával 40 év eltelté után felülvizsgálják, hogy szükséges-e a további fogvatartása.²⁷

Megállapítható tehát, hogy az Emberi Jogok Európai Egyezménye a *Tóth J. Zoltán* által felvázolt három alternatíva közül egyértelműen az elkövető társadalomba való reintegrációja mellett foglal állást. Az egyezmény szellemisége azt közvetíti, hogy minden brutális bűncselekményt elkövető egyén esetében van remény a társadalomba való visszailleszkedésre, és véleményem szerint helyesen kiáll amellett a nézet mellett, miszerint a szabadulás reménye nélküli fogvatartás épp olyan embertelen, mint a halálbüntetés. A kötelező kegyelmi eljárás intézménye meglátásom szerint indokolható azzal is, hogy egy brutális gyilkosság elkövetője 40 év büntetés végrehajtási intézetben letöltött idő után már semmiképp sem ugyanaz a

A retencionisták csak az utóbbit tartják lehetségesnek, még hozzá az elkövető kivégzésével. *Alexander Deak* szerint az állam nem kockáztathatja egy brutális gyilkosság elkövetőjének lehetséges megjavítását, ugyanis számos esetben előfordult már, hogy újra gyilkoltak az eredetileg életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt elkövetők szabadulásuk után.²⁴ Az ártalmatlanná tétel másik módját, az életfogytig tartó szabadságvesztést, egyrészt a szökés lehetősége, másrészt az idő előtti szabadulás tendenciája miatt zárják ki a halálbüntetés támogatói.²⁵

Meglátásom szerint fenntartásaik megalapozottak, ugyanis egyrészt nincsenek olyan börtönök, amelyekből lehetetlen lenne megszökni, másrészt a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés is egyre inkább kikopik a gyakorlatból, különösen az Európai Unióban. Az életfogytig tartó szabadságvesztés a hazai szabályozásban mint vagylagos büntetési nem szerepel, tehát nincs olyan bűncselekmény, ami kizárólag ezzel lenne büntethető. A feltételes szabadságra bocsátás lehetősége esetén legkésőbb 40 év elteltével szabadul az elítélt az életfogytig tartó szabadságvesztésből. A feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének kizárása esetén korábban a köztársasági elnök által adható kegyelem biztosíthatott kiutat a büntetés végrehajtási intézetből. Az Emberi Jogok Európai Bírósága 2014. május 20-án, a Magyar László Magyarország elleni ügye²⁶ kapcsán megállapította, hogy az addigi gyakorlat szerinti köztársasági elnök által adható

²⁴ DEAK, ALEXANDER: A halálbüntetésről. In: Belügyi Szemle, 1995, 1. szám 56. p.

²⁵ TÓTH 2003

²⁶ A Kúria Sajtótájékoztatója: Összefoglaló a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt Magyar László felülvizsgálati ügyében. Kúria Bfv.II.1812/2014.szám

²⁷ JUHÁSZ ZSUZSANNA: *Büntetőjogi szankciók és végrehajtásuk*. Iurisperitus Kiadó. Szeged, 2020. 85-88. p.

személy, aki az adott bűncselekményt négy évtizeddel korábban elkövette. Ezt támasztja alá *Nancy Mullane* California államban végzett kutatása, amelyben 988 gyilkosságért elítélt bűnöző szabadon bocsátása utáni életútját figyelte meg egy 20 éves időintervallumon. A vizsgált két évtized alatt csupán 1%-ukat tartóztatták le újból, azonban egyet sem gyilkosság miatt.²⁸

3.5. Gazdasági szempontok

A halálbüntetés elleni és az amelletti érvek összeütköztetésekor egy szempont lehet a gazdaságosság kérdése. A szakirodalomban a gazdasági szempontokkal senki sem foglalkozik olyan mélységekben, mint például a *justizmord* vagy a visszatartó erő kérdésével, így én is ezt a súlyozást követem. Bár az emberi élet nem mérhető pénzben, azonban mind az abolícionista, mind a retencionista alá tudják támasztani álláspontjukat pénzügyi érvekkel is. Az utóbbi csoport szerint a halálbüntetés költséghatékonyabb, mint ugyanannak a személynek az élethosszig tartó ellátása az állam által egy börtönben. *Tóth J. Zoltán* szerint a kivégzéssel megtakarított összeg mellé társul továbbá az a haszon is, amelyre az állam azáltal tesz szert, hogy a kivégzéssel elrettent további személyeket a bűncselekmény elkövetésétől, ezáltal csökken a társadalom összvagyonában okozott értékcsökkenés. Az abolícionista ezzel szemben az életfogytig tartó szabadságvesztés mellett érvelnek gazdasági szempontból. Nézetük szerint ugyanis ez idő alatt egyrészt az elítélt munkaerejét igénybe lehet venni, másrészt a halálbüntetést alkalmazó eljárási garanciák bevezetése és fenntartása sokkal költségesebb, mint az elítélt ellátása a börtönben.²⁹ Nézetem szerint az abolícionista mindkét érve helytálló, ugyanis az ítélezési hibákat teljes mértékben kiküszöbölő rendszer megbecsülhetetlenül sokba kerülhet, ha ilyet még a gazdaságilag virágzó Egyesült Államok, mint szuperhatalom sem tudott kialakítani. Az elítéltek munkaerejének felhasználhatóságában a motivációjukból kifolyólag lehetne kételkedni, azonban meglátásom szerint egy börtönben több évet vagy évtizedet eltöltő személynek, akinek minden napja hozzávetőlegesen egyformán telik el, felüdülés lehet a munka végzése.

4. Az abortusz és a halálbüntetés kérdésének összevetése

Véleményem szerint az abortusz és a halálbüntetés támogatásának vagy elvetésének összefüggése vizsgálatra érdemes, ugyanis a jelenlegi liberális világnézetben megfér egymás mellett az abortusz támogatása és a halálbüntetés ellenzése, noha a két nézet ellentétes egymással az élethez való jog szempontjából. Hazánk jogalkotása következetesen mindkét kérdésben az emberi élet sérthetlensége mellett teszi le a voksát, azáltal, hogy a halálbüntetést az 23/1990 évi (X. 31.) AB határozatban alkotmányellenesnek nyilvánította, az abortusz kérdésében pedig csak súlyos válsághelyzetben teszi lehetővé a terhesség megszakítását. Az Egyesült Államok törvénykezése kapcsán azonban ennek pont az ellenkezője figyelhető meg, számos államban, ahol az abortuszt tilalmazzák, ott a halálbüntetést ugyanakkor alkalmazzák. Ezen államok közé sorolható Alabama, Arkansas, Georgia, Kentucky, Louisiana, Mississippi, Montana, Ohio és Utah. Ahol pedig a törvények védik az abortusz lehetőségét, ott nem egy államban a halálbüntetést viszont már megszüntették. Ez utóbbi csoporthoz tartozik Illions, Maine, New York, Rhode Island és Vermont is.³⁰ Ugyanez a következetlenség figyelhető meg Egyiptomban, Irakban és Jamaicában is, ahol bár érvényben van a halálbüntetés intézménye, az

²⁸ SLIFER, STEPHANIE: Once a criminal, always a criminal? <https://www.cbsnews.com/news/once-a-criminal-always-a-criminal/>

²⁹TÓTH 2003

³⁰MILLIGAN, SUSAN: A Guide to Abortion Laws by State <https://www.usnews.com/news/best-states/articles/2019-06-27/a-guide-to-abortion-laws-by-state>

abortuszt ugyanakkor semmilyen körülmények közt nem engedélyezik, még az anya életének veszélyezbén forgása esetén sem.³¹ Meglátásom szerint az abortusz és a halálbüntetés kérdése morálisan csak úgy férne meg egymás mellett, hogy vagy mindkét esetben az emberi élet szupremáciája mellett foglalna állást az adott állam vagy ország törvényhozása, vagy mindkét esetet kivételként kezelné ez alól. Noha lehetne ezt az ellentmondást azzal igazolni, hogy egy még meg nem született magzat élete többet ér egy gyilkos életénél, azonban a megfelelő eljárási garanciák nélkül csak valószínűsíthető gyilkosokról beszélhetünk. Így egy esetlegesen ártatlan ember életét állítjuk szembe egy még meg nem született magzatéval. Ez Egyiptom, Irak és Jamaica esetében nem kirívó igazságtalanság azt tekintve, hogy ezekben az országokban a meg nem született magzat élete a terhes nőénél is fontosabb. Az Egyesült Államok abortuszt tiltó és halálbüntetést alkalmazó államai esetében azonban az édesanya életének veszélybe kerülése mindig kivétel a tilalom alól.

Összegzés

A halálbüntetés, ahogy az abortusz vagy az eutanázia kérdése is, egy olyan megosztó kérdés a társadalomban, amiről mindenkinek határozott véleménye van. Véleményem szerint a téma és az intézmény ellen, illetve amellett szóló érvek mélyreható vizsgálata nélkül nem érdemes állást foglalni a halálbüntetéssel kapcsolatban. Noha a közvélemény időről időre, így például a móri mérsárlás kapcsán is, követeli a jogintézmény visszaállítását, ez csak az adott bűncselekmény kapcsán felfokozott düh és tehetetlenségérzet levezetése.

Személy szerint a kutatásom során megismert érvek alapján abolícionistaának vallanám magamat, azonban azokat az embereket is megértem, akik közeli hozzátartozójuk elvesztésekor követelik a jogintézmény visszaállítását. Az emberi természet ugyanis hajlamos arra, hogy a megtorlásban lássa a megoldást, azonban a talio-elv már a római jog korában is idejétmúlt eszköz volt, a mai modern jogrendszerünkben, és az emberi jogok soha nem látott színvonalon való védelme korában pedig még inkább meghaladottnak mondható a halálbüntetés jogintézménye meglátásom szerint. A személyes véleményem félretéve azonban úgy gondolom, hogy mind az abolícionistaák, mind a retencionistaák álláspontja elsajátítható, így ebben a kérdésben az állásfoglalás minden ember lelkiismeretének a választása kell, hogy legyen. Mindemellett a modern Európában és a hazai viszonylatok közt valószínűleg sohasem fogják ismét bevezetni a jogalkotók a halálbüntetés intézményét, és azt, hogy ez az áldozatok, illetve az elkövetők oldalán hány ártatlan életet ment meg, vagy olt ki, azt csak a *Mindenható* láthatja.

³¹Center for Reproductive Rights: The World's Abortion Laws http://reproductiverights.org/wp-content/uploads/2019/05/WALM_2021update_V1-1.pdf

Ábrajegyzék

1. *ábra*: A világlegtöbb halálbüntetést végrehajtó országának listája. Forrás: Amnesty International global report. Death sentences and executions 2019, 52. p. <https://www.amnesty.org/download/Documents/ACT5018472020ENGLISH.PDF>
2. *ábra*: Az abolícionista és a retencionista országok aránya. Forrás: Amnesty International global report. Death sentences and executions 2019, 54. p. <https://www.amnesty.org/download/Documents/ACT5018472020ENGLISH.PDF>
3. *ábra*: Az egyes államok viszonyulása a halálbüntetéshez. Forrás: Death Penalty Information Center. Colorado Becomes 22nd State to Abolish Death Penalty <https://deathpenaltyinfo.org/news/colorado-becomes-22nd-state-to-abolish-death-penalty>
4. *ábra*: Emberölési ráta a halálbüntetést alkalmazó, és az azt nem alkalmazó államokban 1990. és 2018. közt. Forrás: Death Penalty Information Center. Murder Rate of Death Penalty States Compared to Non-Death Penalty States <https://deathpenaltyinfo.org/facts-and-research/murder-rates/murder-rate-of-death-penalty-states-compared-to-non-death-penalty-states>
5. *ábra*: Az emberölések felderítettségi rátája régióként; a felderítettségi ráta és rendőrségi arány 100,000 lakosra leosztva, az emberölési rátához viszonyítva. Forrás: United Nations Office on Drugs and Crime. Global study on homicide 2013. 94. p. https://www.unodc.org/documents/gsh/pdfs/2014_GLOBAL_HOMICIDE_BOOK_web.pdf
6. *ábra*: Az emberölések, az emberölések gyanúsítottjainak és az emberölésért elítélt személyek száma 100,000 lakosra leosztva, régióként. Forrás: United Nations Office on Drugs and Crime. Global study on homicide 2013. 95. p. https://www.unodc.org/documents/gsh/pdfs/2014_GLOBAL_HOMICIDE_BOOK_web.pdf

Felhasznált irodalom

23/1990. (X. 31.) AB határozat, ABH 1990, 88.

A Kúria Sajtótitkársága: Összefoglaló a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt Magyar László felülvizsgálati ügyében. Kúria Bfv.II.1812/2014.szám

BECCARIA, CESARE: *Büntett és büntetés*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967.

CAMUS, ALBERT: Gondolatok a halálbüntetésről. In: A halálbüntetésről. Medvetánc Füzetek, Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1990, 24. p.

Center for Reproductive Rights: The World's Abortion Laws http://reproductiverights.org/wp-content/uploads/2019/05/WALM_2021update_V1-1.pdf

DEAK, ALEXANDER: A halálbüntetésről. In: Belügyi Szemle, 1995, 1. szám 56. p.

Hammurabi törvényei. Ford.: KMO SKÓ MIHÁLY, Erdélyi Múzeum Egyesület Jog- és Társadalomtudományi Szakosztály, Kolozsvár, 1911. 54. p.

HORVÁTH TIBOR: *A halálbüntetés abolíciója Magyarországon*. In: Acta Universitatis Szegediensis : acta juridica et politica, (41) 1-40. pp. 231-245. (1992)

Innocence Project, Sedley Alley: The search for the truth after execution, 2019. <https://innocenceproject.org/sedley-alley/>

JANECSKÓ KATA: Kaiser Ede: Nem változtatok nevet, változtasson a világ! 2021. <https://telex.hu/belfold/2021/02/08/kaiser-ede-nem-valtoztatok-nevet-valtoztasson-a-vilag>

JUHÁSZ ZSUZSANNA: *Büntetőjogi szankciók és végrehajtásuk*. Iurisperitus Kiadó. Szeged, 2020.

L.Olsen, Seattle Post-Intelligencer, Aug. 6-8, 2001 In: RICHARD C. DIETER: Blind Justice i. m. 15. o

MAJOR MELINDA: Halálbüntetés pro és contra; Rubicon 1996/6. szám 26. p.

MILLIGAN, SUSAN: A Guide to Abortion Laws by State <https://www.usnews.com/news/best-states/articles/2019-06-27/a-guide-to-abortion-laws-by-state>

NAGY FERENC: *Anyagi büntetőjog általános rész I*. Iurisperitus Bt., Szeged, 2014.

NAGY FERENC: *Anyagi büntetőjog általános rész II*. Iurisperitus Bt., Szeged, 2014.

PÁLINKÁS GYÖRGY: Requiem egy jogintézményért. In: Belügyi Szemle, 2001, 6. szám, 70. p.
POJMAN, LOUIS P./REIMAN, JEFFREY: *The Death Penalty: For and Against*. Rowman & Littlefield Publishers, Inc. Lanham, 1998.

ProCon.org: States with the Death Penalty, Death Penalty Bans, and Death Penalty Moratoriums <https://deathpenalty.procon.org/states-with-the-death-penalty-and-states-with-death-penalty-bans/>

SLIFER, STEPHANIE: Once a criminal, always a criminal? <https://www.cbsnews.com/news/once-a-criminal-always-a-criminal/>

SZEMERE BERTALAN: *A büntetésről s különösbbe a halálbüntetésről*, Magyar Királyi Egyetem, Buda, 1841.

TÓTH J. ZOLTÁN: Halálbüntetés: pro és kontra. Jogelméleti Szemle 2003/2.szám. <http://jesz.ajk.elte.hu/toth14.html>

Az internetes források utolsó ellenőrzésének és látogatásának időpontja: 2021. 04. 18.